

In the article the comparative analysis of basic conceptions of origin and flowing fashion innovations in society is conducted. Classification of basic theories of fashion, which influence on the specific of fashionable conduct in modern society of consumption, is described. In this work different methodological approaches to the study of fashionable processes, being of interest for modern industry of fashion, are considered in details.

Keywords: fashionable innovations, phenomenon of fashion, conceptions of fashion, fashion theory, fashion industry

УДК 739 (741, 745)

Наталія Дядюх-Богатько

ТИПОЛОГІЯ І ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗБРОЇ НА ГУЦУЛЬЩИНІ

Виходячи з функціональних груп: рушниць-крісів, пістолів, топірців-барток, ножів автор доводить художню особливість кожної в хронологічних та регіональних межах. Визначено особливості класифікації та типології гуцульської зброї.

Ключові слова: зброя, мистецтво, зброєзнавство, типологія, функція, форма.

Спадщина народного мистецтва на Гуцульщині демонструє аспект перетину сакральності і зброї. У своїй роботі «Цілісність і системність» І.Блауберг виділяв такий ряд змістових ознак, що характеризують внутрішні властивості системних об'єктів: організація; взаємодія; інтеграція; цілісність; елемент; структура і т.д. [1, с.18]. Більшість із наведених ознак без вагань можна застосувати до характеристик технологічної організації зброї. Сам принцип системності, тотожний поняттю цілісності, поширюється сьогодні на найрізноманітніші сфери знань. Він є невід'ємною властивістю художньої мови твору зброярства, та особливо традиційного мистецтва, кожний його об'єкт несе в собі певним чином організований ансамбль обрядових, ритуальних та сакральних значень.

Вирішуючи актуальну проблему класифікації та типології гуцульської зброї, в процесі аналізу ми виділимо деякі виключно сталі елементарні схеми, які виступають своєрідними архетипами її побудови.

Типологічна диференціація взагалі є одним з найскладніших питань серед досліджень будь-якої з тем декоративно-ужиткового мистецтва. «Типологія – це своєрідна теоретична основа для дослідження художніх творів, ключ до розуміння їх декоративних засад і естетичної природи» – підсумовує М.Станкевич [2, с.177]. Найважливішим її питанням є виділення ознаки чи комплексу ознак, а у принципі відбору, з точки зору на їхню приналежність до різних категорій – функціональної, естетичної, міфологічної, філософської та інших, відображення багатогранності гуцульської зброї, як важливої частки українського декоративно-прикладного мистецтва.

Спробу наукового вивчення зброї в Українських Карпатах розпочинає В.Шухевич своєю монографією «Гуцульщина» (1899–1908), де у розділі «Стрілецтво», автор описує основні, знайдені ним, екземпляри рушниць, ножів, їх конструктивні частини за гуцульською термінологією, наводить приклади обрядової магії при полюванні та описує найпоширеніші пастки на звірів [3]. У контексті мистецтва про специфіку металевих виробів Карпат знайдемо у П.Жолтовського [4], Л.Сухої [5], М.Станкевича [2, с. 413–427] котрі розглядають системи та техніки декорування зброї серед інших предметів, не беручи до уваги конструктивних її особливостей, що мають певний вплив на розміщення структури декору.

Предметом нашої уваги є зброя, яка на Гуцульщині є не лише знаряддям нападу та захисту, як часто їй приписують, а й обов'язковим елементом костюма, хатнього інтер'єру, атрибутом у побуті та символом доблесті й заможності господаря.

Гуцульська зброя була виділена нами з загальної кількості матеріальних об'єктів українського декоративно-прикладного мистецтва. Інтерес до зброї в останній час посилюється, з'явилося багато статей та досліджень по зброярській тематиці. Розібратись у великій кількості інформації часто не можуть навіть спеціалісти-зброярі. Весь масив інформації, виключаючи псевдонауковий, може бути поділений на літературу по зброєзнавству археологічному, мистецтвознавчі роботи й ілюстровані альбоми, каталоги виставок, етнографічні статті та роботи за технічними особливостями й конструкціями зброї. При цьому кожна з вище перерахованих категорій користується своєю достатньо вільною термінологією. Через недомовленості щодо термінології часто трапляється багато

казусів та неспівпадінь між зброєзнавством археологічним, історичним, технічним, мистецтвознавчим, як і іншими його видами. З огляду на це ми вважаємо за необхідність зупинитись на типології гуцульської зброї.

Кожна існуюча класифікація, по суті, є службовим групуванням, тобто класифікацією прикладного додаткового засобу, і є зручною лише при одній конкретній галузі зброєзнавства. Тільки історичне, археологічне та технічне зброєзнавство мають напрацьовані та встановлені класифікації, завдяки розвитку цих напрямків науки в часи і на території Радянського Союзу. Причому, коли ми говоримо про археологічну класифікацію зброї, ми повинні мати на увазі не класифікацію як таку, а розгорнуту типологію.

Наведемо приклади класифікації та типології. Звертаючи увагу на українські дослідження історичної класифікації зброї знайдемо у І.Крип'якевича в «Історії українського війська». У розділі «Зброя й бойові формації» він охоронну зброю поділяє на оборонну та «зачіпну», тобто наступальну. До оборонної, у свою чергу, відносить броню, панцир, кольчугу, кирис, шолом, і щит. До зачіпної — спис, меч, шаблю, сокири, лук зі стрілами, куща [6, с. 24–28, 145–146]. У наступних розділах, по ходу військової історії, додаються «воєнні машини»: самостріл, праща, порок, таран [6, с. 75–78]. З розвитком артилерії гармати поділяються на тарасниці, фоглер, гуфниці, бомбарди, шрубниці, шротівниці, шарфмиці, василиски, співачки, соловії, картавни, нотшлянги, серпантини, фалькони та інші [6, с. 147–150]. Деякі назви типів гармат, як «харчівниця», втратили своє визначення ще 100 років тому. Про рушницю І.Крип'якевич розповідає, що в XV ст. вони називались пишцалі, і поділялись на ручні та гаківниці. В серед. XVI ст. з'являються аркебузи, які також звали гаркебузами. А в серед. XVII ст. на Україні поширились мушкети. [6, с. 152–155]. Цінність даного дослідження полягає у тому, що автор проводить класифікацію на типах, які побутували на Україні, зберігаючи їх автентичні назви, проте саме тому є й важко користуватись для аналізу на зброї у різні історичні періоди.

Також на основі історичних періодів пропонує класифікацію ручної вогнепальної зброї А.Жук [7; 8], що починається з початків «використання пороху для метання снарядів» і завершується «нашим часом», розбита на п'ять етапів. Перший етап науковець датує XIV ст. і називає його початком використання пороху для метання снарядів, другий – XVI ст. – поява кременевих замків, далі поч. XIX ст. – поява ударних капсулів, кін. XIX ст. – поява бездимного пороху, і 1940 рр. – поява патронів зменшеної потужності. Саме гнесологічне дерево є досить відносним та характеризує розвиток ручної вогнепальної зброї досить приблизно.

У галузі військового мистецтва є класифікація за К.Асмоловим. Вона передбачає виділення дев'яти типів холодної та металюної зброї [9, с. 553]. Перший з блукаючою бойовою частиною. Варто зазначити, що під бойовою частиною мається на увазі та конкретна частина зброї, якою наноситься удар у даний момент. Якщо у більшості інших типів зброї бойова частина – це наконечник, лезо і т.п. – виділена, то у шестиперів та палок, що відносяться до цього класу, нею може служити будь-яка частина зброї. Другий тип – ударна зброя, центр її ваги переміщений на віддалений кінець, а ударна частина, переважно, не має лезової заточки. Сюди відносяться різноманітні види молотів, дубинок. Третій тип – зброя з боковим вістряем. Його бокова частина, винесена в бік від вертикальної осі зброї та розташована під кутом до неї. Це різноманітні топірці, сокирки, серпи, гаки. Зброю з додатковим руків'ям, відносять до четвертого. Руків'я цього типу розташоване перпендикулярно до зброї. Це різноманітні «бойові загугулени», сокири і т.п. П'ятим типом є клинкова зброя, що має чітко зформоване лезо. Цей тип, як правило, підрозділяють на довгу (мечі, шаблі і т.п.) та коротку (ножі, кинджали і т.п.) зброю. Шостий – деревкова зброя, сюди відносяться всі варіанти різноманітних наконечників на достатньо довгому деревку. В самостійний підтип виділяється списи, які трактуються як тичину з посиленою колючою здатністю. Гнучка зброя – сьомий тип. Це зброя, що має гнучку бойову частину, гнучке деревко чи повністю гнучка, як ланцюги чи шнури. В самостійний підтип виділяється секційна зброя, що має одне чи декілька гнучких з'єднань. Восьмим є коротка зброя, бойова частина якого ніби рівномірно розподіляється навколо кулака. Сюди відносяться всі види кастетної зброї, а також наручна зброя, що закріплюється на руці. Останнім типом К.Асмолов називає металюну зброю, всі види якої уражають противника на відстані [9, с.553]. Звичайно, що як і кожної класифікації, тут ми помічаємо негативні аспекти, а саме, незрозумілим залишається, куди виділити сокири – до другої чи до четвертої групи. Основним недоліком є те, що маючи певний артефакт і визначивши його приналежність до того чи іншого типу, за класифікацією К.Асмолова важко прослідкувати прототипи його виникнення та можливі модифікації.

Більш цільну схему класифікації холодної зброї подає В.Попенко [10; 11]. Холодну зброю він поділяє на п'ять типів за способом ураження: ударну, рубаючу, колючу, рубаюче-колючу та

метальну. Пізніше поділяє їх на технологічні підвиди: древкова, клинкова, гнучка і т.п. Та виділяє з них типи матеріальних пам'яток, кожний з яких може, у свою чергу, поділятися на комбіновану та масковану зброю, як вид матеріальної пам'ятки та локалізму.

Про археологічні типології можемо сказати, що загалом, кожний з дослідників намагається структурувати та класифікувати певні види зброї, які досліджує у рамках виділеної ним теми та історичного періоду. Наприклад, типологічне групування кинджалів за А.Біанкі [9, с.556]. Ця методика розглядає опис 150 бронзових кинджалів Передкавказзя катакомбної культури пер. пол. II тис. до н. е. Для виокремлення групи рисунок кожного конкретного артефакту розбивається на елементарні геометричні фігури поперечними лініями. А зброєзнавець О.Алексеев у дослідженні акінаків, 256 артефактів поділяє на шість зон локалізації та подає схему розвитку на основі видозміни перехрестя акінаків [9, с. 557–558]. Також він виділяє 55 певних рис акінаків, як приміром дерев'яний чи металевий клинок, тип навершя, клинка, руків'я та рисунки орнаменту, їх розміщення. Важливим є чітко зазначена кількість спостережених рис, з чого можна зробити висновки про популяризацію окремих ознак. Проте відсутність досліджень з подібними схемами та відносність у назвах, як орнамент: «очковий», «рослинний», «циркульний», не дають можливості порівняти попередній та подальший розвиток подібних мечів.

У західному зброєзнавстві широко відомими є типологія скандинавських мечів за Я.Петерсоном та мечів вікінгів за Ф.Мором [9, с. 559–561]. Про те як у попередніх науковців, недоліком таких класифікацій є їх вузька спеціалізація та несумісність з класифікаціями інших авторів.

У свій час, Б.Колчин (радянський археолог) зробив спробу класифікувати робочі давньоруські сокири на основі їхньої форми, прив'язавши останню до функціонального призначення інструмента. Всі сокири були розділені на три групи – залежно від ширини леза. Сокири з найбільш широким лезом і великою масою – бородоподібної форми – були віднесені Б.Колчиним до розряду «тесларських». Сокири з середнім по ширині лезами класифіковані як столярно-бондарні, а з вузькими лезами приписані до лісорубів, тобто тім, хто валив ліс і колів дрова [12, с. 35]. Одеський сучасний дослідник Б.Попов доводить, що дуже складно провести межу між цими різновидами. Бо більшість сокир були на Русі універсальними і могли використовуватись як для мирного життя, так і для бою. Здається, що люди, що жили в ті часи, приблизно так і сприймали сокиру. Це був для них священний предмет, що допомагав вижити в будь-яких умовах, звідки б не виникала загроза: від голоду, холоду або з боку людини [12, с. 34].

За «ефектом енергії» поділяють зброю львівські дослідники Ю.Ситник та І.Шипайло у дослідженні про «Аркан», розповідаючи про топирець зазначають, що «зброя такого типу на Україні ще не досконало вивчена і класифікована». І виділяють дві групи зброї, що подібні за зовнішнім виглядом до бартки, але за бойовими ознаками відрізняються – «ефектом та протилежністю енергій». До першої групи вони відносять так звану «міфічну зброю» божеств, зброю влади, до другої – зброю звичайну [13, с. 35–42].

З усього вище сказаного, впливає необхідність в уніфікованій класифікації, що була б придатна для використання у будь-якій галузі зброєзнавства.

Таку спробу робить сучасний російський науковець Б.Трубніков [9, с. 562]. Запропонована ним система поєднує в собі класифікацію та типологічний ряд, що полегшує роботу зі зброєю та озброєнням навіть аматору. Для зручності користування Б.Трубніков пропонує навіть варіант класифікації як пошукового алгоритму [9, с. 584–664]. Всього в його системі виділено одинадцять рівнів, чи ярусів. Перший, це клас матеріальної пам'ятки (зброя і озброєння). Другий і третій – функціональні рівні (наступальний і оборонний). Четвертий – це спосіб дії, спосіб ураження цілі (холодна, метална, вогнепальна, стаціонарна, захисна). П'ятий та шостий яруси – це технологічні рівні, тут зброя ділиться на ударну, древкову, клинкову, ручну, механічну, просту, артилерійську). Сьомий – спосіб кінематичної дії зброї. Восьмий – тип матеріальної пам'ятки, дев'ятий – вид та локалізми, десятий – артефакт, одинадцятий – елементи.

Запропонований Б.Трубніковим варіант систематизації у типології та класифікації зброї є найширшим. Проте, і досить складним, особливо з третього по сьомий рівні, для розглядання і дослідження мистецтвознавчих аспектів зброї.

Зрозуміло, неможливо побудувати типологічний ряд на основі будь-якої однієї ознаки, та, проте, прийняття за основу підходу до виробів, як, перш за все, до носіїв прихованих в них принципів організації певних специфічних засобів і прийомів художніх творів, в єдину структуру декору, все ж обумовлює деяке звуження кола аналізу. На основі критичного аналізу різних підходів до проведення класифікації зброї різними авторами, ми вирішили найкращою для нашого дослідження, зброї

гуцульського регіону, є морфологічна класифікація творів декоративно-прикладного мистецтва М.Станкевича [2].

Загалом усю зброю, ми відносимо до окремого роду декоративно-прикладного мистецтва, що об'єднує такі його види як художню обробку дерева, металу, шкіри та рогу. У свою чергу, кожний вид розподілено на підвиди за типом технології виготовлення та оздоблення. Тут варто зазначити, що окремі технологічні прийоми оздоблення зброї повторюються у різних видах декоративно-прикладного мистецтва. Наприклад, гравірування зустрічається як по металу, так на по дереву (у металевих та дерев'яних частинах пістолетів, крісів), гравірування по рогу – у порохівницях, по шкірі – у декоруванні чересів.

Всю зброю розподілено на дві типологічні групи за типом призначення – на зброю та озброєння. При цьому класичному для зброярства розподілі, під озброєнням мається на увазі захисні покриття для тіла та пристосування, а під зброєю пристосування та їх комплектуючі для ураження. Запропонований розподіл на типологічні підгрупи, типи та підтипи не претендує на вичерпність, а продиктований виключно рамками мистецтва зброярства на Гуцульщині. Типологічні підгрупи холодної, металної та вогнепальної зброї поділена на типи, що були поширеними на Україні у відповідний період, проте не всі з них мали відповідники на Гуцульщині. Типологічна підгрупа озброєння належить до захисного поясного типу (перехрестниці, череси). Не всі підтипи гуцульської зброї збереглися до сьогодні, про деякі з них ми дізнаємось з архівних джерел (палаш Олексі Довбуша), інші ж були трофейною або презентабельною зброєю (шаблі для опришків, мечі для окраси домівок містечкової шляхти).

Окремі типи зброї можна поділити за призначенням. Зокрема, функціональне застосування зброї, що визначає її поділ на мисливську, декоративну, обрядову, військову і т.п. Хоча, як вже зазначалось вище, дуже складно виокремити, бо більшість речей були універсальними. Але на Гуцульщині ми маємо ряд унікальних зразків народного зброярства, коли пістолети виокремлюються у підтипи салютного і бойового призначення.

Єдиної технологічної школи з виготовлення зброї у Карпатах не було до ХХ століття. Свої «кухонні таємниці» майстри передавали лише у родинний спадок або майстрам-односельчанам. Але це означає, що майстер робив все сам. Для виготовлення окремих художніх виробів з кольорових металів долучалася вся сім'я, широко використовувалась праця жінок і дітей. Техніка роботи і знаряддя праці, за допомогою яких виготовляли гуцульську зброю у ХІХ ст. порівняно з європейськими зразками є набагато простішою. Але за браком технологічних можливостей народні майстри виявляють свою кмітливість у спрощенні конструкцій, зберігаючи при цьому функціональну якість предмета. Так, про Юрія Шкрібляка, майстра, що здобув світову славу, різьбярі Гуцульщини, згадують: «Ще юнаком Юрій Шкрібляк засвоїв досить складні, за технічними вимогами, і не менш досконалі художні засоби різьби по дереву. В цей час він уже сам виконував дерев'яні ложа до рушниць та пістолетів...» [14, с. 10].

Зброярська справа завжди була близькою до мистецтва ювелірного – використовувались одні і ті ж технічні прийоми та способи художнього оздоблення металу (куття, лиття, карбування, різьба та інші), що базувались на загальних властивостях матеріалу. Через це не випадково європейські майстри-ювеліри, крім виготовлення дорогіших прикрас із золота і срібла, часто займались ще оздобленням зброї. А особливо на Гуцульщині ми не зустрінемо майстрів, які б займались виключно виготовленням чи оздобленням зброї. Так, деякі села (Соколівка, Яворів, Річка, Криворівня, Брустурів, Довгопілля) були одночасно мосяжними центрами і центрами впорядження зброї.

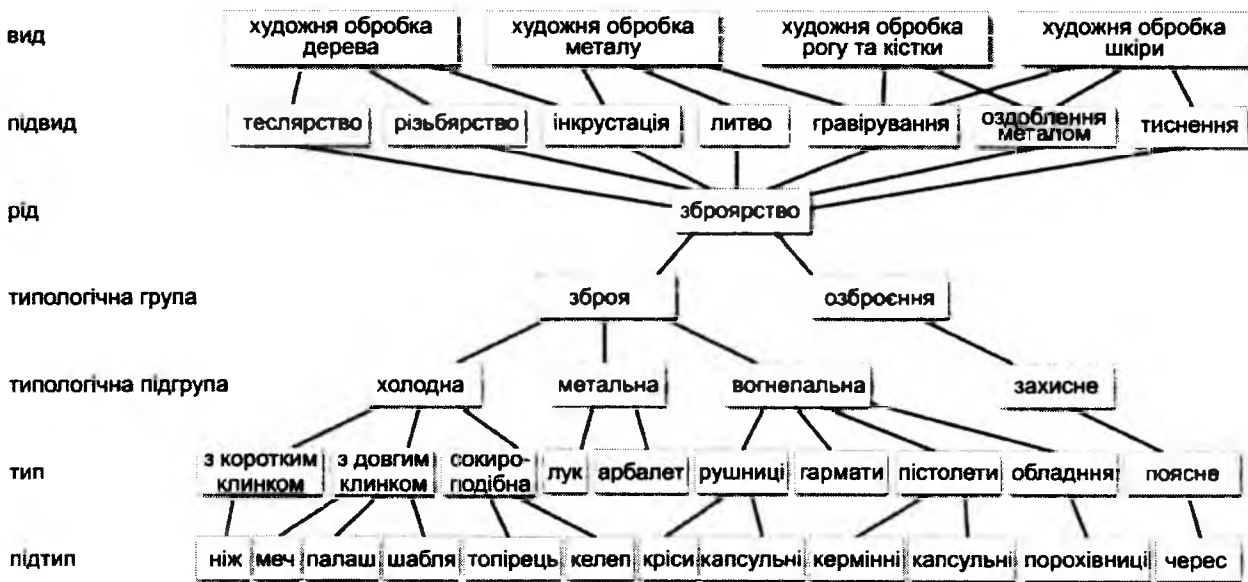
Аналізуючи рушниці-кріси, пістолі та порохівниці, можемо говорити про те, що в кожному предметі простежується синтез багатьох ремесел та матеріалів. Порівняно з крісами, пістолі зберігають аналогічну основну схему, але новим декоруючим матеріалом, що виступає в синтезі цієї групи, є бісер, котрим інкрустують руків'я. У порохівницях-ріжках основою виступає оленячий ріг, котрий часто доповнюють металеві деталі у формі декоративних цвяшків. А в порохівницях-кубках основою, як правило, є дерево, для його декорування та інкрустації вже немає обмежень у виборі матеріалу. Майстри доповнюють звичний перелік ще й вставками з кістки, баранячого рогу.

Мистецькою цінністю у крісах є декорування їх прикладів та новий декоративно-конструктивний елемент у формі гнізда-сховку, використання якого могло бути двояке — як магазин під кулі [3, с. 257], що збільшувало вагу приклада, і водночас краще збалансовувало кріс, або як сховок під магичні амулети, для ритуальних дійств [3, с. 262]. А про салютне (ритуальне) призначення пістолів може стверджувати і той факт, що майстри для них вже не використовують залізних нарізних стволів, а відливають їх самі з бронзи чи латуні – матеріалу, що значно урізноманітнює можливість декорування, з одного боку, та конкретно знижує всі інженерно-конструктивні

характеристики – з іншого. Підтвердженням вищесказаного є виключна декоративність окремих конструктивних деталей, наприклад шомполу, що мав би служити для зачищення ствола.

Традиційне гуцульське зброярство дозволяє виділити певні сталі схеми його внутрішньої організації. Розглядаючи специфічні риси зброї, варто відзначити, що деяким корективам, внаслідок її розвитку, підлягав лише внутрішній склад технологічних структур. В них вводились невідомі раніше технології, переосмислювались і розвивались, отримуючи нове звучання. Сталі принципи їхньої взаємодії, основні структурні схеми зберігались у незмінній єдності і лише наповнювались новим художнім змістом. І дуже складно спонукати гуцула до зміни зовнішньої форми предмету, який він виготовляє [3, с. 270].

Типологічна таблиця мистецтва зброярства на Гуцульщині у XVIII - XIX ст.

Характерною ознакою виробів гуцульського промислу є консерватизм в «ужиттю технічних помічних знарядів» та подібність зовнішнього вигляду тих виробів, а це знову має причину в тому, що знання і замилювання до предметів переходило від батька до сина, котрі жили в тих самих обставинах [3, с. 269].

Техніка роботи і знаряддя праці, за допомогою яких виготовляли гуцульську зброю другої полов. XIX ст., порівняно з європейськими зразками є набагато простішими. Але, за браком технологічних можливостей, народні майстри виявляють свою кмітливість у спрощенні конструкцій, зберігаючи при цьому функціональну якість предмета.

Один і той же тип зброї, і навіть окремих елементів декору, часто трактується за допомогою різних технологій найрізноманітнішим чином. Існування таких суперечностей спонукало нас до вивчення специфіки різних видів зброї, перш за все з позиції аналізу реалізованих в їх будові засобів і прийомів втілення декоративного образу. Це пояснює природу образного мислення та генезу декоративних форм. Само собою, це не означає, що при класифікації не враховувались композиційні фактори. Але конструктивні принципи організації в цьому аспекті розкриваються більш вагомо і точно, значною мірою як основа народної творчості, виражені самотутністю кожного окремого предмету.

Зброя, як вид декоративно-прикладного мистецтва, а зокрема, вироби гуцульського регіону, охоплюють доволі широке коло можливих аспектів розгляду, сягаючи магічного, соціального, етнічного, культурного значень, котрі реалізуються в художній формі виробів. Але важливо враховувати, що зброя, яка відноситься тут до народного виробництва, окреслює одночасно й особливе коло категорій, що пов'язані безпосередньо зі створенням предмету, матеріальним втіленням його естетичної концепції. Технічне втілення тісно пов'язане з характеристиками декоративного образу. Відповідно художній аналіз зброї повинен здійснюватись лише з позиції взаємовпливів естетичних поглядів з одного боку, і естетики матеріального втілення з іншого.

Специфіка зброярського мистецтва полягає перед усім в інтегрованій різноманітності технологічних засобів декору. Всебічне вивчення гуцульської зброї XVIII – XIX ст. дозволило скласти розгорнуту систематизацію завершенням якої став поділ за типами.

1. Блауберг И.В. Целостность и системность / И.В.Блауберг // Системные исследования: Ежегодник. / АН СССР; ВНИИ систем. исслед. – М. : Наука, 1971. – С. 15–38.
2. Станкевич М.Є. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / Михайло Станкевич. НАН України; Інститут народознавства. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. – 480 с.
3. Шухевич В. Гуцульщина. / Володимир Шухевич. – Ч. 3. – 2. вид. – Верховина, 1997. – 272 с., іл. – (Препринт / Наукового тов. ім. Шевченка, 1899 р.).
4. Жолтовський П.М. Художнє литво на Західних землях України в XVII – XIX століттях. / П.Жолтовський. – К. : АН УРСР, 1959. – 136 [158] с.
5. Суха Л.М. Художні металеві вироби українців Східних Карпат др. пол. XIX – XX ст. / Л.Суха. – К. : АН УРСР, 1959. – 104 с., іл.
6. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX ст.) / Під ред. І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів. Упорядник Б.З.Якимович. – 4-те вид., змін і доп. –Л. : Світ, 1992. – 712 с.
7. Жук А.Б. Револьверы и пистолеты / А.Б.Жук. – Изд. 2 исп., перераб. И доп. – М. : Воениздат ; «ЛОКИД», 1990. – 431 с
8. Жук А.Б. Стрелковое оружие : револьверы, пистолеты, винтовки, пистолеты-пулеметы, автоматы / А.Б. Жук. – М. : Воениздат, 1992. – 735 с.
9. Трубников Б.Г. Полная энциклопедия: Оружие, вооружение всех времён и народов. / Б.Г.Трубников –СПб. : Издательский Дом «Нева», – М. : Олма-Пресс, 2002. – 719 с.
10. Попенко В.Н.. Холодное метательное оружие / Виктор Николаевич Попенко. – М. : Богучар, 1993. – 111 с.: ил.Попенко В.Н. Холодное оружие : Энцикл. слов. : А-Я / Виктор Николаевич Попенко. – М. : Богучар, 1996. – 474, [5] с., ил. – Библиогр.: Алф. указ. в конце кн.
11. Попов Б. Топоры Древней Руси // Клинок. – К. : Экспрес-Поліграф. – 2005. – № 4, – С. 2–3, 34–37.
12. Система фізично-духовного вдосконалення «Аркан» / Під ред. Ю.Ситник, І.Шипайло. – Львів, 1997. – 56 с.
13. Соломченко О. Гуцульське народне мистецтво. / О.Соломченко. – К. : Мистецтво, – 1959. – 60 с.

Исходя из функциональных групп: винтовок-крисов, топориков-бартков, ножей, автор доказывает художественную особенность каждой в хронологических и региональных границах. Определены особенности классификации и типологии гуцульского оружия.

Ключевые слова: оружие, искусство, оружейведение, типология, функция, форма.

Proceeding from the functional groups: «krees»-guns, pistols, «bartka»-hatchet, knife - decorative features of each of them are being demonstrated within chronological and regional boundaries. Peculiarities at classification and typology of decorating Hutsul fire-arms have been defined.

Key words: weapon, art, arm science, typology, function, form

УДК 791.7 : 316.6-053.2

Юлія Христюк

МОДУЛЬНЕ КОМПОНУВАННЯ ДЛЯ ДИТЯЧОГО ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті проаналізовано особливості проектування дитячого ігрового середовища на основі модульної системи, основи формування її компонентів і роль в ігровому процесі. В роботі розглянуті типи ігрового середовища з модульною системою в основі; характеризовані їх проектні можливості для організації ігрового процесу.

Ключові слова: модульне предметно-ігрове середовище, ігровий лабіринт, об'ємно-просторовий фрагмент, ігровий модуль.

Сучасні вимоги й ігрові потреби дітей, а також технічні можливості застосування нових проектних конструкцій і матеріалів ставлять нові завдання до проектування ігрового обладнання. На даний час гостро постає проблема способу організації ігрового середовища, яке було б інформативним, втілювало в собі пізнавальну та емоційну новизну, сприяло розвитку творчості,